

‘RIONED zeer deskundig, wel meer stellingname nodig’

Stichting RIONED is zeer deskundig, maar mag meer stelling nemen en (proberen) meer invloed in politiek Den Haag uit te oefenen. Ook mogen de producten, die inhoudelijk van hoog niveau zijn, toegankelijker worden. Dat blijkt uit een participantenonderzoek dat RIONED heeft laten houden en waarvan de resultaten op de RIONED-dag werden gepresenteerd. Het Utrechtse Beatrix-theater was de eerste dag van februari weer beter gevuld dan vorig jaar. Ruim 800 deelnemers kwamen op de bijeenkomst af, waar niet alleen Stichting RIONED zelf, maar ook de klimaatverandering en de gevolgen daarvan voor de riolering aan de orde kwamen. Nieuw dit jaar waren excursies naar bijzondere rioleringsprojecten in Utrecht. Tenslotte werd de nieuwe publiekswaarschuwing www.riool.info gepresenteerd, die burgers moet voorlichten en betrekken bij de riolering bij hen in de buurt.

An de vooravond van het nieuwe IPCC-rapport over klimaatverandering ging Janette Bessembinder van het KNMI nog eens in op de vorig jaar door het KNMI ontwikkelde klimaatscenario's. Omdat riolering vooral belang stellen in de hoeveelheid neerslag die er in de toekomst zal vallen, en nog specifiek: hoe piekbuien eruit zullen zien en hoe vaak deze zullen vallen, ging zij na een algemene uitleg in op de eventuele veranderingen in de neerslag. De scenario's hebben een aantal kenmerken gemeen: de gemiddelde temperatuur stijgt, winters worden gemiddeld warmer, de zomer kent extremere hevige buien, de zeespiegel stijgt en de veranderingen in het windklimaat zijn klein. De gemiddelde hoeveelheid neerslag in de zomer kan stijgen, maar ook dalen. Opvallend daarbij is dat de zomerse piekbuien in alle scenario's heviger worden. De variatie in de neerslag tussen de jaren zoals we die nu ook al kennen blijven bestaan. De kans op wateroverlast, zowel in de zomer als in de winter, neemt toe. Bessembinder gaf toe dat er nog de nodige onzekerheden in de scenario's zitten. Omdat alle factoren elkaar beïnvloeden neemt de onzekerheid over langere perioden toe.

Uiteindelijk zijn de scenario's alleen maar een hulpmiddel om beleid te ontwikkelen. Het KNMI levert de gegevens, beslissing over rioolaanpassingen ligt elders.

Daarna werd de nieuwe publiekssite www.riool.info onthuld. Deze website is speciaal ontwikkeld om de burger te laten zien wat zich onder grond afspeelt als ze het toilet doorspoelen. Maar ook komt aan bod wie verantwoordelijk is voor wat, waar ze met vragen en klachten terecht kunnen en waar hun geld heengaat. Ook wordt duidelijk gemaakt wat ze wel en niet door het toilet mogen spoelen.

Nieuw dit jaar was een tweetal excursies die werden gehouden voor diegenen die niet naar de parallelsessies wilden gaan. Twee totaal verschillende delen van Utrecht werden bezocht. De nieuwbouwwijk Leidsche Rijn, waar wadi's en vloeivelden werden bezocht, en de wijk Oog in Al, waar tussen de bestaande woningen afkoppelprojecten worden uitgevoerd.

Diegenen die in de Jaarbeurs bleven konden kiezen uit twee parallelsessies. De ene

behandelde de gemeentelijke watertaken. Het nieuwe beleid op grond van de KRW en het Nationaal Bestuursakkoord Water wordt steeds concreter. Bovendien krijgen de gemeenten nieuwe (zorg)plichten voor grond- en hemelwater. Jaap Verhulst van het ministerie van Verkeer en Waterstaat en Willem van Douwen van de gemeente Alkmaar schetsten een beeld van de gevolgen van de Decernota 2006 voor gemeenten, en hoe daar handen en voeten aan te geven.

In de tweede sessie werd water op straat en wateroverlast aan de orde gesteld. Frank van Swol van de gemeente Eindhoven gaf een heel concreet voorbeeld van water op straat: het Stationsplein. Op Koninginnedag 2004 stond het plein langdurig onder water. Ook de verkeerstunnels onder het spoor door liepen onder. Volgens Van Swol valt dit zeker te scharen onder de noemer 'wateroverlast'. Maar de vraag of een dergelijke situatie ook 'overmacht' genoemd mag worden is moeilijker te beantwoorden. Het beschikbare instrumentarium is niet toereikend om dergelijke situaties te berekenen. Dat maakt het ook onmogelijk de doelmatigheid van

Janette Bessembinder

De nieuwe publiekssite kon ter plaatse worden bekeken

Afkoppelproject in woonwijk Oog in Al

maatregelen te voorspellen. Een andere discrepantie is die tussen een model dat zegt dat een riolsysteem voldoet en bewoners die toch klagen over wateroverlast. We hanteren nu een toetsingsmethode dat een riolsysteem voldoet en kunnen dat lastig uitleggen aan bewoners die toch te maken hebben met wateroverlast.

Een ander probleem van veel moderne (winkel)straten is dat water bergen op straat niet meer mogelijk is. Door het ontbreken van stoepen kan het water zo de winkel of woning inlopen. Dit is een ontwerpprobleem. Datzelfde geldt voor het aanleggen van kelders en souterrains: door hun lage ligging zijn deze kwetsbaar voor water. Omdat bij het bouwen geen verplichtingen meer bestaan om drempels en andere waterwerende voorzieningen aan te leggen zal deze situatie niet snel verbeteren.

Voor de toekomst verwacht van Swol nog meer problemen: in de inrichting van de openbare ruimte zouden wel eens alle drempels en andere verhogingen kunnen verdwijnen onder invloed van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Voor de toekomst moeten modellen verder worden ontwikkeld, er moet (meer) gemeten worden en er moeten maatregelen genomen worden. Zowel in bestaande bouw als in nieuwbouw, onder en boven de grond en zowel door overheden als door particulieren. Verder moeten de riolteurs de 'strijd' met de ruimtelijke ordenaars harder inzetten om wateroverlast te voorkomen. Tenslotte stelde Van Swol dat de stedelijke wateropgave te vroeg komt.

Edward Melger van WL|Delft Hydraulics ging verder in op het ontwikkelen van modellen. In de huidige modellen valt water op straat buiten het bereik. Het gedrag van de berging en stroming van water op straat worden niet gemodelleerd. De huidige toetsing van bui 8 met een herhalingsperiode van $T=2$ jaar voldoet niet meer. Voor de stedelijke wateropgave is een extra stap nodig. Dus zowel de toetsing als de modellering moet worden aangepast

zodat de effecten van piekbuien op zowel de riolering als de bovengrondse infrastructuur worden meegenomen.

Om die bovengrondse infrastructuur mee te nemen zijn wel heel veel gegevens nodig. Dat stelt zware eisen aan de modellen, maar ook aan de reken capaciteit. Als lopende ontwikkelingen signaleerde hij de koppeling van GIS aan rioolmodellen en het ontstaan van 1-dimensionale modellen die bijvoorbeeld waterstraten modelleren tussen rioolputten. Weer een stap verder zijn 2-dimensionale modellen, waarbij een koppeling met de bovengrondse infrastructuur wordt gemaakt. Maar uiteindelijk, volgens Melger, is het niet alleen een kwestie van modellen. Ook het met gezond verstand kijken naar de bovengrond kan al veel problemen voorkomen.

De laatste spreker in deze sessie was Harry van Lujtelaar van Stichting RIONED. De klimaatontwikkeling is allemaal goed en aardig, maar het gaat om de gevolgen. Die zijn (nog) onzeker, met name als het gaat om de piekbuien. Wel geeft hij aan dat water op straat onvermijdelijk is. Dat kan voor (ernstige) hinder zorgen. Daar zullen we mee moeten leren leven. De vraag is waar hinder ophoudt en overlast begint. Dat is bijvoorbeeld het geval als er water in gebouwen stroomt, als er afvalwater op straat komt te staan (gezondheid), als belangrijke verkeersaders geblokkeerd worden of als het verkeer langdurig gehinderd wordt.

Om wateroverlast in de toekomst te voorkomen moet duidelijk worden waar de knelpunten liggen. Een moeilijke zaak, want de huidige modellen zijn (nog) niet gemaakt om de effecten van piekbuien te voorspellen. De stedelijke wateropgave vraagt daarom meer tijd dan de beleidsmakers denken. Als dan al duidelijk is waar overlast kan optreden moet de afweging gemaakt worden hoe erg dat is. Is het onaanvaardbaar en een gevaar? Of is het niet zo heel erg als daar wateroverlast optreedt? Daardoor ontstaat een risico-analyse, die van belang

kan zijn om grote investeringen te rechtvaardigen.

Om toch zoveel mogelijk in te spelen op de toekomst pleit Van Lujtelaar ervoor om nu optredende overlast zorgvuldig te registreren. Ook moeten we leren omgaan met onzekerheden. Daar waar we niet precies kunnen berekenen wat de effecten zijn van maatregelen is het raadzaam om marge in te bouwen: over te dimensioneren. Nieuwe systemen kunnen we robuuster inrichten en dimensioneren op zwaardere buien. Doordat het huidige instrumentarium om wateroverlast in bebouwde omgeving te voorspellen beperkt is, is het op korte termijn doelmatig invullen van de stedelijke wateropgave niet goed te onderbouwen. Het visualiseren van wateroverlast in de bebouwde omgeving is een belangrijk middel om aandacht van het bestuur en burgers te krijgen, zodat alle partijen kunnen zien waar hun verantwoordelijkheden liggen. Tenslotte moeten de aangelegde voorzieningen goed beheerd worden. Ze moeten wel kunnen doen waar ze voor gemaakt zijn.

Over het functioneren van het rioelstelsel is steeds meer bekend, maar Stichting RIONED vond het nu ook tijd te (laten) onderzoeken hoe zij zelf functioneert. Om daarachter te komen heeft Ithaka Marktanalisten een onderzoek uitgevoerd onder de participanten van RIONED. Rob Does van Ithaka gaf aan dat de stichting, volgens de respondenten, als zeer deskundig wordt gezien. De producten, zoals de Leidraad Riolerend en de website, zijn inhoudelijk prima. Het imago is goed: deskundig, professioneel, betrouwbaar en actueel. Toch werd hier en daar de opmerking gemaakt dat de diepgang beperkt is en er sprake is van een zekere vrijblijvendheid. Verder is RIONED een herkenbare stem binnen riolerend Nederland, en dan vooral bij de gemeenten. Dat is tegelijkertijd een zwak punt: volgens sommigen is RIONED wel erg gericht op gemeenten. Ook zijn de producten niet altijd even toegankelijk en abstract. Wat als

V.l.n.r. Tjime Brouwers, Rob Does, Maria Henneman, Paul van Erkelens, Cor Bredenhoff, Paul Bakker en Hugo Gastkemper

een gemis wordt gezien is dat RIONED niet heel erg gezaghebbend is. De stichting zou meer naar buiten moeten treden en scherper stelling nemen, met name naar politiek Den Haag toe. Ook werd gepleit voor een lange-termijnvisie. De deskundigheid is aanwezig om zo'n visie te kunnen ontwikkelen.

Na de presentatie van deze resultaten was het woord aan leden van het bestuur van RIONED. Voorzitter Tjime Brouwers was blij met de resultaten, maar gaf aan dat het bestuur onderkent dat bijvoorbeeld de toegankelijkheid beter kan. Daar wordt volgens hem ook aan gewerkt. Een scherpere stellingname is volgens hem niet aan te raden. Hij voorziet dat dat tot problemen binnen de achterban kan leiden. Hierin

gaven de andere bestuursleden en RIONED-directeur hem echter geen gelijk. Zij stelden dat enige herrie in de tent geen kwaad kan, mits het 'gerichte herrie' is.

Rioleurs moeten zich volgens Paul van Erkelens, bestuurslid van RIONED, ook met de ruimtelijke ordening bezighouden en met de vuist op tafel slaan. Hugo Gastkemper tenslotte stelde dat RIONED stelling moet innemen over de klimaatverandering en (hemel)wateroverlast en in contact moet komen met alle betrokken partijen.

Intern moet de stichting verder kijken dan de buizen, maar zich afvragen waar riolering nu eigenlijk voor dient en dit in de maatschappelijke context plaatsen.

Het oorspronkelijke doel van riolering was verbetering van de volksgezondheid, zo hielp Mark van Loosdrecht (TU Delft) de aanwezigen herinneren. Hij ging in op alternatieve vormen van sanitatie. Riolering hoeft helemaal niet afgeschaft te worden, maar door urine separaat in te zamelen kan op de rwzi veel winst worden behaald. Dat zou al enorm schelen in de hoeveelheid nutriënten die de zuivering moet verwerken.

Bovendien worden dan (toekomstige) problemen met de moeizame verwijdering van medicijnresten en hormoonversturende stoffen voorkomen. De vraag is wel wat er dan met de urine moet gebeuren: wordt dat ter plekke gezuiverd of alsnog naar een centrale zuivering gedistribueerd? Als die distributie met bijvoorbeeld vrachtwagens plaatsvindt zijn alle milieu- en energievoordelen meteen weer verdwenen. Toch lijkt het een veelbelovend concept waar op diverse plaatsen mee wordt geëxperimenteerd. Technisch is deze scheiding geen probleem, maar de distributievraag moet nog worden uitgewerkt. Ook is het een kwestie van mentaliteit daadwerkelijk mee te werken aan de scheiding.

Foto's: Michelle Muus

Mark van Loosdrecht

